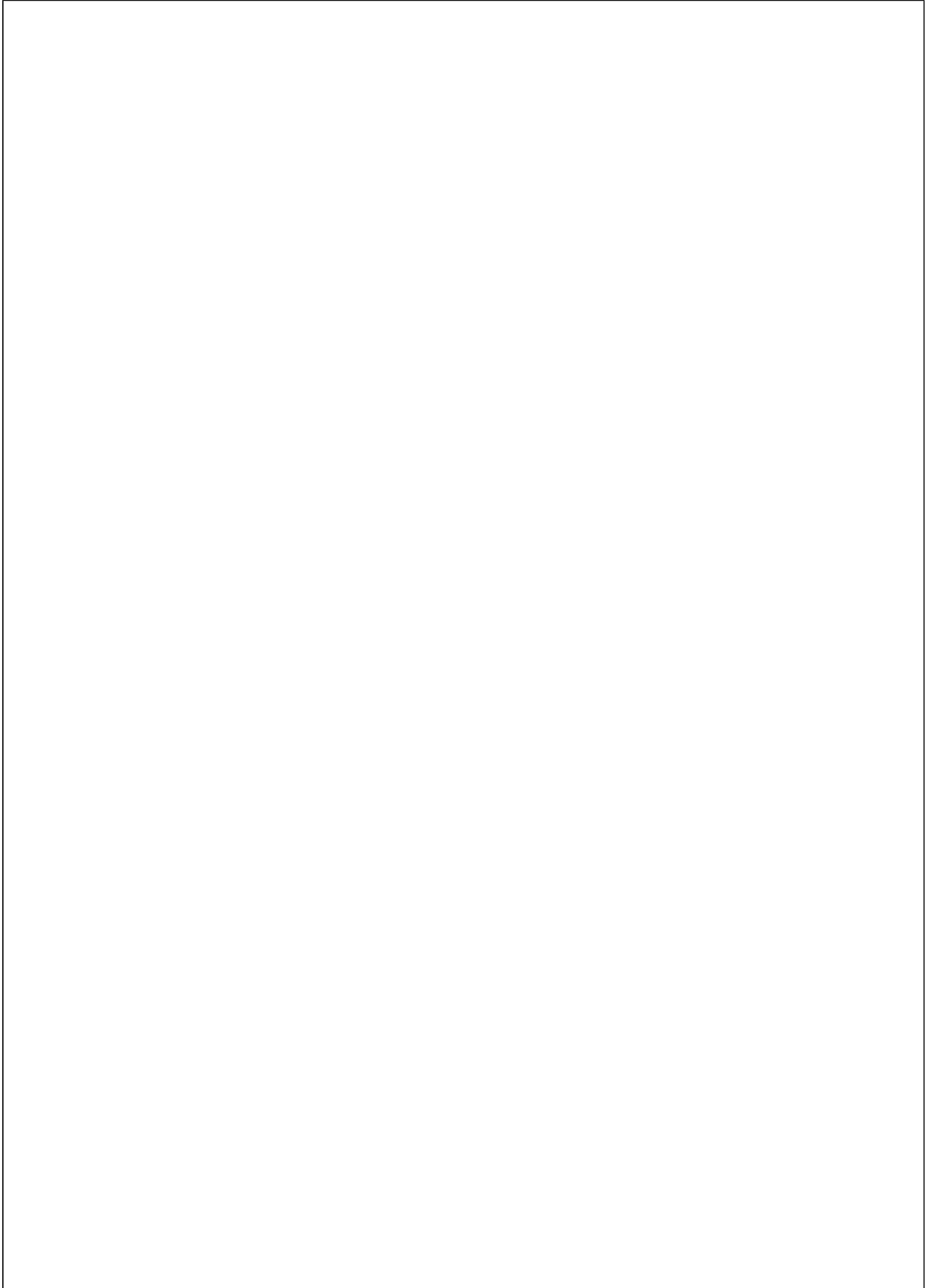

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/202378,Rafal-Leskiewicz-Patryk-Pleskot-Rok-1989-w-stolicy-czyli-pocza-tek-transformacji-.html>
27.02.2026, 13:53

Rafał Leśkiewicz, Patryk Pleskot: Rok 1989 w stolicy, czyli początek transformacji ustrojowej w perspektywie Warszawy i jej mieszkańców. Aspekty społeczne, gospodarcze i polityczne

Warszawa, jako stolica Polski była żywym świadkiem przekształceń transformacyjnych. To tu podejmowane były najważniejsze decyzje polityczne, to w Warszawie – jak w soczewce – skupiały się nadzieje i nastroje społeczne związane z nadchodzącymi zmianami ustrojowymi.

17.11.2026

[Transformacja ustrojowa](#)

O przebiegu transformacji ustrojowej w stolicy Polski oraz wydarzeniach przełomu lat 80. i 90. w kontekście konferencji naukowej „Rok 1989 w stolicy” rozmawiają dr hab. Patryk Pleskot oraz dr Rafał Leśkiewicz, redaktor naczelny portalu przystanekhistoria.pl.

dr Rafał Leśkiewicz: Na początek pytanie wprowadzające do naszej rozmowy. Od kiedy tak naprawdę rozpoczął się proces transformacji ustrojowej, czy możemy mówić o jednym przełomowym wydarzeniu, które zapoczątkowało proces zmian?

dr hab. Patryk Pleskot: Wbrew pozorom trudno znaleźć taki jeden, przełomowy moment. W końcu samo określenie „proces transformacji ustrojowej” oznacza zjawisko rozciągnięte w czasie, ewoluujące. Wszystko zależy od tego, jak rozumiemy pojęcie transformacji: czy uwzględniamy przewartościowania polityczne, społeczne, a nawet mentalnościowe; czy skupiamy się na podwórku krajowym, czy konstelacji międzynarodowej itp. Jeśli potraktujemy sprawę wąsko – od strony stricte ustrojowej – to transformacja rozpoczęłaby się wraz z postanowieniami okrągłego stołu dotyczącymi nowej ordynacji wyborczej do Sejmu oraz powołania Senatu i urzędu Prezydenta PRL. To były konkretne zmiany instytucjonalne.

W tym kontekście warto zauważyć, że zaskakujące wyniki pierwszej tury kontraktowych wyborów parlamentarnych z 4 czerwca nie miały akurat bezpośredniego i natychmiastowego przełożenia na reformy ustrojowe. Zapoczątkowały jednak ciąg przyczynowo-skutkowy, który ostatecznie doprowadził do stopniowego demontażu *ancien régime'u*. A że trwało to dość długo, to już inna sprawa.

RL: Konferencja naukowa dotyczy problematyki transformacji ustrojowej z perspektywy Warszawy, czyli pokazanie zmian w skali mikro. Co skłoniło organizatorów do zaproponowania takiej tematyki konferencji?

PP: Nie chcieliśmy pójść po linii najmniejszego oporu i zorganizować kolejnej rocznicowej konferencji pod ogólnikowym hasłem „wybory czerwcowe”. Jako Oddział IPN w Warszawie uznaliśmy, że warto przyjrzeć się – na tyle, na ile to możliwe – temu, jak wyglądały początki transformacji z perspektywy stolicy. Oczywiście, Warszawa jako centrum życia politycznego stanowiła i stanowi nieodłączne tło historycznych, ogólnopolskich wydarzeń: okrągły stół, wybór Jaruzelskiego na prezydenta, Mazowieckiego na premiera, obrady parlamentu – to wszystko

działo się w stolicy. Chodziło jednak o to, by właśnie wydobyć miasto z tego tła – przyjrzeć się bezpośrednio Warszawie i jej mieszkańcom.

RL: *Czy można wyodrębnić w życiu mieszkańców Warszawy jakieś wyraźne etapy zmian transformacyjnych? Czy np. symbolicznym początkiem zmian było zburzenie pomnika Feliksa Dzierżyńskiego na Placu Bankowym, czy może jednak było to jakieś inne wydarzenie?*

PP: Bez wątpienia obalenie pomnika Dzierżyńskiego, do którego doszło 17 listopada 1989 r., to najmocniejszy symbol transformacji w przestrzeni miejskiej stolicy. Jednocześnie jednak to właśnie tu dochodziło do tragicznych wydarzeń, które dałoby się może zinterpretować jako paroksyzmy dawnej epoki. W styczniu 1989 r. zostaje zamordowany ks. Stefan Niedzielak, kapłan z Powązek. W lipcu tego roku w mieszkaniu na Starówce ginie Aniela Piesiewicz, matka adwokata, który oskarżał zabójców ks. Popiełuszki. Ginie związana w ten sam sposób, co ks. Jerzy...

RL: *Ale Warszawa z lat 1989-1990 to też gwałtownie rozwijający się handel, komercjalizacja przestrzeni publicznej, manifestacje... Naprawdę dużo się działo!*

Warszawa, jako stolica Polski była żywym świadkiem przekształceń transformacyjnych. To tu podejmowane były najważniejsze decyzje polityczne, to w Warszawie – jak w soczewce – skupiały się nadzieje i nastroje społeczne związane z nadchodzącymi zmianami ustrojowymi. Ale czy „warszawska perspektywa” nie była mimo wszystko wypaczona w stosunku do innych miast w Polsce, a przede wszystkim prowincji?

PP: Na pewno tak – i to też jest ciekawe. Warto jednak pamiętać, że niezależnie od miejsca zamieszkania przeciętny Polak borykał się mimo wszystko z podobnymi problemami dnia codziennego, z hiperinflacją, potężnym kryzysem gospodarczym; miał podobne aspiracje, marzenia, rozczarowania... Oczywiście była różnica między rzeczywistością np. upadających PGR-ów czy monopolizujących rynek pracy zakładów i fabryk w małych miasteczkach a możliwościami dużego miasta. Szukanie tych różnic i podobieństw uważam za frapujące wyzwanie badawcze.

RL: *Jakie polityczne znaczenie miały dla Polski wizyty ważnych zachodnich polityków takich jak François Mitteranda czy Georga Busha?*

PP: Bez wątpienia duże. Z dzisiejszej perspektywy może zdumiewać, że i jeden, i drugi prezydent wykazywał podczas swej wizyty (Mitterand przyjechał w połowie czerwca, Bush w połowie lipca) wiele zrozumienia dla komunistycznego obozu władzy. Obaj wręcz namawiali Wojciecha Jaruzelskiego, by nie wahał się ubiegać o fotel prezydenta. Nie wynikało to jednak ze szczególnej sympatii do niego, tylko z przekonania, że warunkiem bezpiecznego przeprowadzenia Polski przez proces demokratyzacji będzie trzymanie się postanowień okrągłego stołu. Nie do końca jeszcze rozumiano, że po wyborach czerwcowych postanowienia te stawały się anachroniczne.

Podczas konferencji chcemy jednak wydobyć „warszawskość” tych wizyt, a nie skupiać się wyłącznie na wielkiej polityce. Stawiam m.in. tezę, że wizyta Mitteranda nie wzbudziła wśród warszawiaków takiego entuzjazmu i zainteresowania, jak przełomowy pobyt w stolicy Charlesa de Gaulle’a w 1967 r.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

